

Спецкурс з історії:

*«Видатні постаті
України»*

Алгоритм характеристики історичної особи:

I. Ознайомлення з особистістю:

- 1) походження, освіта, особливості держави в якій народилася особа, формувалася і діяла;
- 2) риси характеру, їхній вплив на вчинки людини і результати її діяльності.

II. Характеристика життєдіяльності:

- 1) політичні, соціальні, релігійні інтереси та цінності історичної особи, суперечності в поглядах і діях та їх обумовленість;
- 2) основні напрямки діяльності, ідеї, наміри, мотивація вчинків;
- 3) засоби, що використовувала людина для досягнення своєї мети.

III. Підсумки та значення діяльності, її оцінка свідками подій, сучасними істориками, самим учнем.

Алгоритм опису архітектурної пам'ятки:

1. назва;
2. вид;
3. призначення;
4. час створення;
5. місце будівництва;
6. держава в якій створювалася;
7. замовник, або організатор виробництва;
8. автор, архітектор;
9. матеріал для будівництва;
10. основні компоненти споруди;
11. споруда поодиноким, чи збудована в ансамблі;
12. види мистецтва, які застосовувалися під час будівництва;
13. значення пам'ятки архітектури для світової історії та культури;
14. особисті враження.

Схема характеристики та оцінки діяльності історичного діяча

I. Умови формування особистості:

- 1) вплив сімейного виховання;
- 2) найближче оточення;
- 3) ідейний вплив;
- 4) історичний час, за якого формувалась особистість діяча.

II. Шлях формування особистості історичного діяча:

- 1) його реакція на навколишню дійсність;
- 2) перші життєві кроки;
- 3) риси характеру.

III. Риси особистості, які проявились у його діяльності:

- 1) погляди (світогляд);
- 2) моральні принципи;
- 3) риси характеру.

IV. Оцінка діяльності:

- 1) роль і місце особистості в історичних подіях;
- 2) чиї інтереси захищав;
- 3) результати та значення його діяльності.

Олег Віщий

(882 – 912)

Київська держава за правління князя Олега (882—912 рр.)

Особливості правління

Розпочав правління зі створення у племенних князівствах опорних пунктів центральної влади і визначення порядку стягнення з них данини

Збільшив територію своєї держави за рахунок земель племен неслов'янського походження (меря, весь, чудь)

Правив на Русі від імені сина Рюрика Ігоря. Послугувався титулом «Великий князь руський». Від цього часу бере початок династія Рюриковичів

Уклав мирну угоду з варягами, унаслідок якої київські князі протягом тривалого часу залучали до своїх воєнних походів варязькі дружини

Послідовно і наполегливо підпорядковував Києву східнослов'янські племенні князівства: деревлян, сіверян, радимичів, словенів і кривичів. Досяг згоди про союзницькі відносини з білими хорватами, тиверцями і волинянами

Організовував опір угорським племенам, які в 893—896 рр. пройшли повз Києва, подолали Карпатські гори і переселилися у Середнє Подунав'я

За арабськими джерелами здійснив кілька походів на південно-західне узбережжя Каспійського моря проти Арабського халіфату

Здійснив два переможні морські походи на Константинополь (907 та 911 рр.) Домігся від Візантії вигідного для Русі мирного договору (911 р.)

Значення діяльності

- Об'єднав Північну Русь з Південною, що ознаменувало початок створення загально-руської державності
- Сприяв перетворенню Київської Русі на централізовану державу
- Зміцнив військову могутність своєї держави, що дозволило Русі активізувати зовнішньополітичну діяльність
- Здійснював збирання і консолідацію східнослов'янських земель навколо Києва

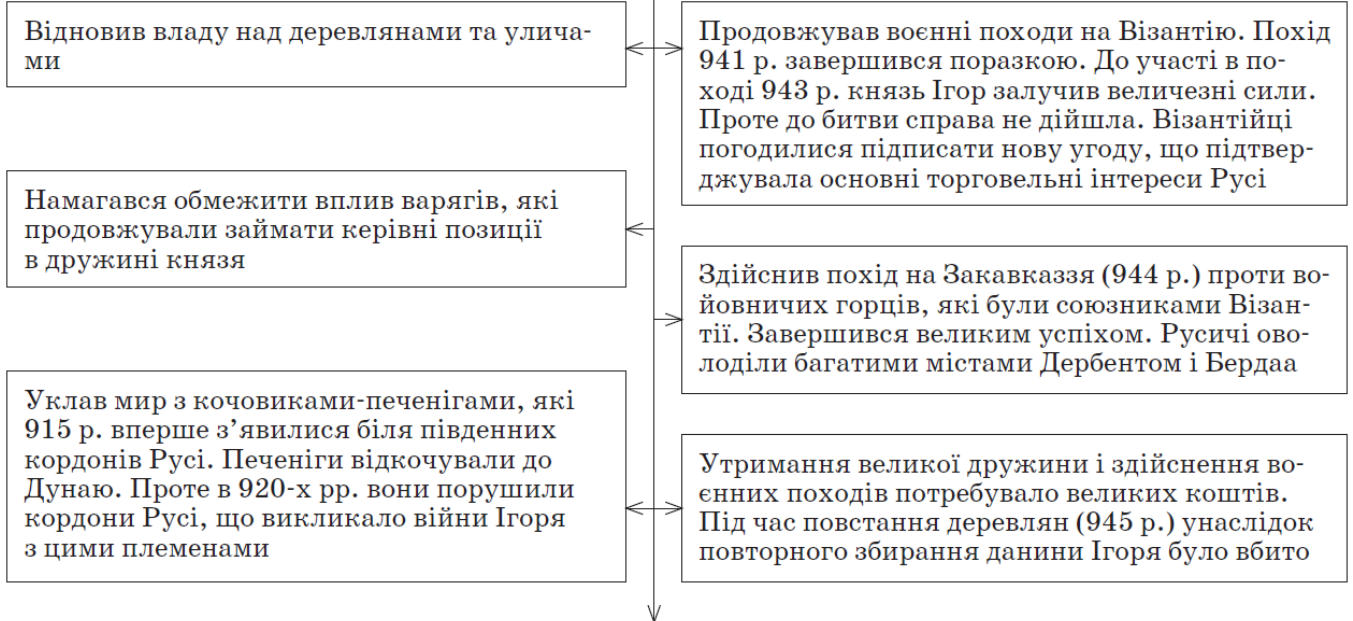

Ігор Рюрикович

(879 – 945)

Київська держава за правління князя Ігоря (912—945 рр.)

Особливості правління

Значення діяльності

- Продовжував справу свого попередника, наполегливо й послідовно згуртовуючи в єдину державу східнослов'янські племінні князівства
- На відміну від Олега діяв жорстокіше і відвертіше в напрямку зміцнення центральної влади
- Завдяки своїй активній військовій політиці південний напрямок зовнішньої політики набув пріоритетного значення

Княгиня Ольга

(890 – 24 липня 969)

Київська Русь за князювання Ольги (945—964 рр.)

Особливості політики

Внутрішня

- Придушила повстання деревлян і підпорядкувала їхні землі безпосередньо Києву
- Здійснила першу державну реформу на Русі: чітко визначила землі, з яких збирала данину
- Влаштувала «становища» і княжі «погости» — місця зберігання зібраної данини і осередки центральної влади
- Закріпила за княжою казною «ловища» — землі, багаті хутровим звіром, що забезпечувало постійний прибуток
- Розбудовувала, прикрашала й зміцнювала свій столий град. У Києві було збудовано нову князівську резиденцію — Ольжин двір з «теремом кам'яним», дерев'яну християнську церкву і систему укріплень

Зовнішня

- Надавала перевагу дипломатії перед війною. 946 р. (або 957 р.) на чолі мирного посольства відвідала Константинополь й уклала угоду з імператором Константином VII Багрянородним
- Відповідно до русько-візантійської угоди надсилали свої дружини допомагати Візантії у війні з арабами в 967 р. та боротьбі з норманами й болгарами
- Здійснила першу спробу встановити дипломатичні контакти із західною Європою. 959 р. надіслала послів до німецького імператора Оттона I з проханням направити єпископа для хрещення Русі. Місія ченця Адальберта, що діяла на Русі в 961—962 рр., завершилася провалом

Значення діяльності

- Внутрішньополітичні заходи княгині сприяли об'єднанню колишніх окремих племінних володінь в єдиний державний організм
- У зовнішньополітичній діяльності визначила нові підходи, надаючи перевагу мирним засобам над військовими
- Сприяла зміцненню міжнародного авторитету Київської Русі

Святослав Игоревич

(942 – березень 972)

Князювання Святослава (964—972 рр.)

Особливості політики

Внутрішня

- Сприяв зміцненню центральної влади і її зосередженню в руках великого князя
- Здійснив адміністративну реформу, посадивши своїх синів намісниками в Києві (Ярополка), стольному граді деревлян Овручі (Олега) та Новгороді (Володимира)
- Збирався перенести столицю своєї держави до міста Переяславця на Дунаї
- Був прихильником язичництва. За його правління було зруйновано християнські храми, християни піддавалися переслідуванням

Зовнішня

- Протягом 964—966 рр. князь Святослав повернув до складу Київської Русі племінне князівство в'ятичів; розгромив Волзьку Булгарію; завдав поразки Хозарському каганату й оволодів його столицею містом Ітіль; поширив свій вплив на Північний Кавказ, підкоривши племена ясів і касогів
- 968 р. здійснив перший похід до Болгарії. Допоміг візантійцям придушити повстання болгар. Спробував залишитися в Болгарії, але візантійці, аби перешкодити цьому, нацькували на Київ печенігів. Повернувся додому і звільнив Подніпров'я від печенігів
- 969—971 рр. здійснив другий похід до Болгарії, який завершився поразкою Святослава. У березні 972 р. загинув на дніпровських порогах, потрапивши в засідку печенігів

Результати і значення діяльності

- Адміністративна реформа сприяла зміцненню держави, посиленню впливу влади Київського князя у племінних князівствах
- Численні війни Святослава спричинили виснаження Русі; були втрачені дипломатичні відносини з провідними християнськими державами, налагоджені Ольгою
- Зовнішня політика князя мала переважно завойовницьку спрямованість. Талант полководця не завжди доповнювався політичною далекоглядністю
- Підпорядкував своїй владі величезні території від Балкан до Середньої Волги і від Балтики до Каспію та Кавказу. Проте майже всі вони незабаром були втрачені

Володимир Великий

(958 – 15 липня 1015)

Київська Русь за князювання Володимира (980—1015 рр.)

Особливості політики

Внутрішня

- Продовжував політику збирання східно-слов'янських земель навколо Києва
- Приєднав східнослов'янські племінні князівства білих хорватів і дулібів, в'ятичів, радимичів
- Здійснив військову реформу: звільнив зі служби найманців — варягів і замінив їх дружинниками — слов'янами
- Запровадив адміністративну реформу: позбавив влади місцеву племінну знать і замінив її своїми синами — посадниками
- Провів судову реформу: запровадив нове зведення законів усного звичаєвого права, назване літописцем «Уставом земляним»
- Запровадив релігійну реформу: близько 980 р. спробував реформувати язичництво, проголосивши Перуна верховним богом країни. 990 р., переконавшись, що стара віра віджила, запровадив на Русі християнство
- Вів боротьбу з кочовиками-печенігами, що нападали на південні кордони держави. Створив величезну за розмахом систему укріплень із валів, фортець та укріплених міст уздовж річок Стугна, Сула, Десна, Трубіж та Остер, відому під назвою «змієві вали»
- Розбудовував і прикрашав свій столий град. Будівництво міської фортеці площею у 10 гектарів навколо центральної частини Києва, гори, відомої як «місто Володимира». Зведення церков св. Василя і церкви Богородиці (Десятинної)

Особливості

- Основні зусилля внутрішньої політики князя Володимира були зосереджені на розбудові держави, формування якої загалом було завершено

Зовнішня

- Вів боротьбу з Польщею за червенські міста (Волинь, Червень, Белз, Перемишль) та на сході з Волзькою Булгарією
- Активізував відносини з Візантією, створюючи протидію її зусиллям перетворити Київську Русь на залежну державу
- Установив дипломатичні відносини з Чехією, Угорщиною та Польщею, уклавши з ними договори про «мир та любов»
- Обмінювався посольствами з Німеччиною, установив відносини з Римом
- Започаткував «шлюбну дипломатію» руських князів, одружуючи своїх дітей з представниками королівських династій європейських країн: Святополк був одружений з донькою польського короля Болеслава Хороброго, Ярослав — з донькою шведського короля Олафа, одна донька була дружиною польського короля, друга — угорського, третя — чеського

Особливості

- У зовнішній політиці князь Володимир перейшов від експансії до оборони кордонів Київської Русі; докладав чимало зусиль для зміцнення міжнародного авторитету своєї держави

Значення діяльності князя Володимира:

- 1) в основному завершив формування єдиної держави;
- 2) укріпив князівську владу, створив сильну централізовану державу;
- 3) охрестивши Русь, зрівняв її з провідними європейськими державами.

Ярослав Мудрий

(близько 980?-1054?)

Київська Русь за князювання Ярослава Мудрого (1019—1052 рр.)

Особливості політики

Внутрішня

- Докладав чимало зусиль для відновлення централізованої держави, яка послабилася під час міжусобної боротьби між синами Володимира Великого
- Продовжив боротьбу з нападами печенігів. 1036 р. під Києвом завдав їм поразки і примусив припинити напади на Русь
- Сприяв створенню нових і розбудові існуючих міст. Зокрема, у Києві було споруджено нову систему укріплень «місто Ярослава», що не мала рівних на Русі. Київ прикрасили Софійський собор, Георгіївська та Ірининська церкви, Золоті ворота з надбрамною церквою
- Остаточо ліквідував місцевий сепаратизм, означив територію і кордони держави, удосконалив державний апарат
- Створив перше писане зведення законів Київської Русі, що одержало назву «Найдавніша правда» або «Правда Ярослава»
- Сприяв утвердженню християнства. Здійснив спробу позбутися залежності руської церкви від константинопольського патріарха. 1051 р. без згоди патріарха собор руських єпископів обрав першого митрополита з русичів Іларіона
- Піклувався про розвиток культури: виникнення шкіл, виготовлення книжок, ведення літописання, заснування першої бібліотеки при Софійському соборі

Зовнішня

- Завершив боротьбу з Польщею за червенські міста. 1030 р. відвоював у поляків Белз, а наступного року всю Червону Русь
- Розширив кордони на північному заході, приєднавши землі угрофінських племен (чудь, воль, жора, та ін.)
- Підтримував дружні відносини з Візантією, надсилав руські дружини на допомогу візантійцям. Проте 1043 р. спалахнула русько-візантійська війна, спричинена зміною ставлення до Русі нового візантійського імператора Константина Мономаха. Завершилася 1046 р. примиренням візантійців з русичами і підписанням мирної угоди
- Підтримував постійні дипломатичні відносини з Німеччиною. У 1030—1031 і 1040—1043 рр. здійснив обмін посольствами. Русь розглядала Німеччину як найкращого з усіх можливих союзників у боротьбі з Візантією
- Подальший розвиток «шлюбної дипломатії» — укладання вигідних міждержавних союзів через династичні шлюби

Значення діяльності

- Київська Русь досягла вершини свого розквіту, ставши в один ряд з Візантією і Німеччиною — найрозвиненішими тогочасними країнами
- Сприяв посиленню єдності та централізації Київської держави, її європеїзації

Феодосій Печерський

(1009? — 3 травня 1074)

Феодосій Печерський

Печерський Феодосій (Теодосій; бл. 1036, м. Василів, теперішній Васильків під Києвом — 03.05.1074, м. Київ) — церковний діяч, автор повчань; канонізований Православною Церквою.

Святий преподобний Феодосій (Теодосій) Печерський народився в заможній родині. З отрочих років Феодосій вирізнявся надзвичайною релігійністю, благочестям та смиренням. Цим викликав гнів матері, яка сподівалася виростити сина дбайливим господарем і спадкоємцем її багатств. Певно, ще зовсім юним Феодосій залишив рідний дім і вирушив до Києва. Тут, після марних спроб прийняти чернечий постриг в якомусь із міських (князівських) монастирів, дістався печери подвижників Антонія та Никона, оселився з ними і був пострижений Никоном у ченці. Феодосій став одним із перших ченців Києво-Печерського монастиря, а у 1062 р. поставлений його ігуменом.

У період ігуменства Феодосія посилюється зв'язок Києво-Печерського монастиря з Візантією. Феодосій Печерський вважається творцем т. зв. печерської ідеології, яка принесла в давньоукраїнську духовну думку впливи містико-аскетичних положень візантійського і, перш за все, афонського чернецтва. При ньому в монастирі введено Студитський статут, який характеризувався надзвичайною суворістю. Феодосій прагнув здійснити головну вимогу цього статуту: усунути приватну власність для всіх ченців монастиря; висунув ідею духовного контролю над світською владою, проповідував думку, що шлях до спасіння пролягає через зречення людиною усього земного, гріховного. Ідеї Феодосія були сприйняті послідовниками, зокрема Нестором, який у 1080 р. написав «Житіє Феодосія».

Саме за ініціативи Феодосія було зведено багато монастирських споруд, розпочато будівництво церкви Успіння Богородиці у Києві (1073—1089). Однак, попри опікування суто монастирськими справами, він активно реагує і на політичні та світські події, що відбувалися у Київській державі у 1060—1070-х рр., у період боротьби за Київський стіл між трьома братами Ярославичами. І саме через свою тверду, принципову позицію Феодосій у ті часи зазнав переслідувань від князя Святослава Ярославича (який скинув з престолу свого брата Ізяслава), оскільки рішуче засудив ці його дії.

Феодосію приписувалося більше двадцяти творів, однак з достатньою підставою можна вважати його автором двох послань, восьми повчань і молитви «За всіх християн».

Послання Феодосія до князя Ізяслава Ярославича («Въпрошание Изяславле князя, сына Ярославля, внука Володимеря, игумена Феодосья Печерьскаго монастыря»), що збереглося в двох списках, містить відповідь Феодосія на запитання князя, чи можна по неділях їсти м'ясо. Тому ж Ізяславу адресоване й інше послання Феодосія («Слово святого Феодосія, игумена Печерського монастиря про віру християнську і про латинську»), написане, як вважають, у 1069 р. і присвячене проблемам відмінності між православ'ям і католицизмом.

Феодосію приписуються також повчання «Про терпіння і про любов», «Про терпіння, і про любов, і про піст», «Про терпіння і милостині», «Про терпіння і про смиренність», два повчання «Про щиросердечну користь» і повчання «До келаря». У цих повчаннях, звернених до монастирської братії, він закликає дотримуватися євангельських заповідей, бути смиренным, терпляче зносити докори і приниження, засуджує «непотрібні розмови», схильність до взаємних докорів і гніву, ремствує на недбайливість у церковній службі, тобто засуджує брак тих моральних рис — смирення, лагідності, щирого благочестя, працьовитості, — якими вирізнявся сам.

Преподобний почив у монастирі, був похований у печері, звідки в 1091 р. його нетлінні мощі урочисто перенесено в Успенський собор; згодом упокоїлись у Дальніх печерах Києво-Печерського монастиря — у печері, що названа його ім'ям.

Данило Галицький

(1201 – 1264)

Князювання Данила Галицького (1219—1264 рр.)

Основні заходи діяльності

Разом з іншими руськими князями брав участь у битві з монголами на річці Калка 1223 р.	↔	Погодився прийняти від Папи римського королівську корону й укласти унію православної і католицької церков, сподіваючись на допомогу Риму в боротьбі з монголами. Коронація відбулася 1253 р. у місті Дорогочин. Надії не виправдилися і зв'язки були розірвані
До 1234 р. об'єднав під своєю владою усі Волинські землі	←	
Сприяв розбудові старих і зведенню нових міст. Заснував міста Холм (бл. 1237 р.), Львів (1256 р.) та ін.	↔	Протягом 1253—1254 рр. підкорив литовські племена ятвягів; їхні землі було поділено між Галицько-Волинською державою, Мазовією і Тевтонським орденом
Відновив єдність Галицько-Волинської держави, приєднавши 1238 р. Галицьке князівство	↔	Здійснив похід на Чорну Русь (сучасна північно-західна Білорусь), якою став правити син Данила Галицького Роман Данилович як васал литовського князя Міндовга
Зупинив просування на українські землі німецького Добжинського ордену тевтонських рицарів-хрестоносців, завдавши їм поразки в 1238 р. під Дорогочином	↔	Успішно боровся з монгольськими загонами темника Куремси в 1254—1255 рр. й приєднав унаслідок цього до своїх володінь землі по річках Случ, Тетерів і Південний Буг
1239 р. підпорядкував Київ, керувати яким доручив воєводі Дмитру Сйковичу	↔	1259 р. у боротьбі з татарським ханом Бурндаєм зазнав поразки. Змушений визнати зверхність Золотої Орди і зруйнувати найміцніші фортеці князівства — Луцьк, Крем'янець, Львів, Данилів та ін.
У результаті походів 1243—1244 рр. на Польщу підкорив Люблінську землю	←	
Наприкінці 1245 р. здійснив поїздку до Золотої Орди, де добився від хана Батия підтвердження своїх прав на Волинь і Галичину	↔	1274 р. установив мирні відносини з Польщею та Угорщиною
Після перемоги під Ярославом (1245 р.) остаточно ліквідував боярську опозицію, стративши багатьох її ватажків	↔	Доклав чимало зусиль для створення широкої антимонгольської коаліції у складі Папи римського, Тевтонського ордену, Угорщини, Польщі та Литви
1246 р. заснував Галицьку митрополію, яка на думку князя повинна була перебрати на себе функції загальноруської	↔	Реформував військо. Замість нечисленних постійних загонів дружинників, князів і бояр, котрі за необхідності доповнювалися народним ополченням, створив регулярну, добре озброєну і навчену піхоту з городян

Значення діяльності Данила Галицького

- Видатний державний діяч, полководець і дипломат
- В умовах ворожого оточення упродовж сорока років вів боротьбу з боярською опозицією за відновлення Галицько-Волинської держави і переміг
- Підніс авторитет Галицько-Волинського князівства в середньовічному світі
- Доклав величезних зусиль у справі об'єднання земель Південно-Західної Русі
- Продемонстрував усьому світові реальну можливість успішної боротьби із Золотою Ордою

Князь К.-В. Острозький
(1526—1608)

Князь К.-В. Острозький (1526—1608) («не коронований король України-Русі»)

Діяльність

Займав посади володимирського старости та маршалка волинської шляхти (з 1550 р.), сенатора (1569 р.). На посаді київського воєводи (з 1559 р.) був фактичним господарем українського прикордоння або «некоронованим королем Русі»

1581 р. на кошти князя було видано перший текст Біблії (Острозька Біблія) церковно-слов'янською мовою

Відомий своєю меценатською діяльністю. Заснував початкові школи в Турові (1572 р.), Володимиро-Волинському (1577 р.) при Києво-Печерському монастирі, у Слуцьку, колегію в Острозі (бл. 1576—1580 рр.), а також друкарні в Острозі, Дерманському і Києво-Печерському монастирях

На початку 90-х рр. XVI ст. висунув програму об'єднання католицької та православної церков на засадах рівності. Водночас виступив проти укладення церковної унії у тій формі, яку запропонували її учасники. Очолював опозицію на антиунійному Берестейському церковному соборі. Надіслав офіційний протест королю Речі Посполитої і уклав антикатолицький союз із польськими протестантами, погрожуючи підняти повстання

Висувався претендентом на польську корону після смерті Сигізмунда II Августа (1572 р.) і московський престол після смерті царя Федора Івановича (1598 р.)

Завдяки турботі й матеріальній підтримці князя у Києві були відбудовані Кирилівський і Межигірський монастирі, на Подолі збудовано церкви Миколи Доброго і Різдва-но-Передтечинська. Вважається, що він був патроном понад тисячі православних церков в Україні

Не підтримав укладення Люблінської унії. Уважав, що Україна повинна увійти третім рівноправним суб'єктом, як Польща і Литва, до складу Речі Посполитої. Підписав унію лише під загрозою втрати маєтностей

Наприкінці XVI ст. був найбільшим після короля землевласником Речі Посполитої. Мав землеволодіння на Волині, Поділлі, Київщині, у Галичині та польських воєводствах. Щороку прибутки князя (10 млн золотих) складали два річні бюджети Речі Посполитої

Брав участь у придушенні повстань під проводом К. Косинського і С. Наливайка

Петро Конашевич-Сагайдачний

(1577 – 1622)

Діяльність першого гетьмана реєстрового козацтва і політика П. Конашевича-Сагайдачного

Політична	Просвітницька	Військова
<ul style="list-style-type: none"> • Козацьке військо було перетворене на регулярне військово-формування, суттєво збільшено кількісний склад козацького флоту • У гетьманській діяльності керувався прагматизмом, шляхом переговорів та компромісів з польським урядом намагався обстоювати інтереси українського народу • Організовані П. Конашевичем-Сагайдачним успішні військові походи проти турок і татар привернули увагу до козаків в Європі • 1618 р. приєднався до «Ліги міліції християнства», мета якої — боротьба з Османською імперією • 1620 р. надіслав посольство до московського царя із проханням прийняти козаків на службу 	<ul style="list-style-type: none"> • Разом із Військом Запорозьким вступив до Київського братства, забезпечивши його захист і підтримку • За сприяння П. Конашевича-Сагайдачного в Києві утворився культурний осередок, до якого належали І. Борецький, Є. Плетенецький, К. Сакович, М. Смотрицький та ін. • У зверненнях до польського уряду вимагав офіційного визнання православної церкви та надання їй прав і привілеїв • За його вирішальної участі було відновлено православну ієрархію у Речі Посполитій • Великі суми грошей заповів школам Львівського і Київського братств 	<ul style="list-style-type: none"> • Як полководець відзначався схильністю до активних наступальних дій і широкого використання фактора раптовості • Уславився вдалими морськими і сухопутними походами на володіння Османської імперії і Кримське ханство • 1618 р. разом з великим козацьким військом брав участь у поході королеви-чи Владислава на Москву • У битві під Хотином (1621 р.) очолював 40-тисячну козацьку армію, яка, приєднавшись до польських військ, відіграла вирішальну роль у розгромі турків

Петро Могила

(1596 – 1647)

Діяльність митрополита Петра Могили, творця помісної української церкви

П. Могила (1596 – 1647 рр.) походив з молдавського князівського роду. Освіту здобув у Львівській братській школі та в західноєвропейських університетах. Брав участь у битві під Цецорою та Хотинській війні, проте відмовився від військової кар'єри і подався у православне духовенство. Своє життя він присвятив укріпленню і захисту православної церкви.

Основні заходи

- Боротьба з порушеннями церковних канонів при введенні в духовний сан і отриманні своїх посад єпископами. Займав принципову позицію — без дозволу митрополита ніхто не має права посісти єпископську кафедру
- Проведення ретельної перевірки щодо дотримання церковних канонів у минулому під час призначення всіх рядових священиків і видання їм нових свідоцтв із детальним визначенням обов'язків
- Посилення контролю за духовенством та станом церковного життя: за рядовим духовенством у парафіях наглядали «протопопи» та «візитатори», єпископів і монастирі контролювали «митрополичі намісники»
- Відновлення соборного життя: запровадження щорічного скликання єпархіальних соборів для вирішення нагальних поточних проблем
- Запровадження екзаменів на знання пастирських обов'язків для священиків
- Створення наприкінці 1634 — на початку 1635 р. митрополичої «консисторії» — церковного судового органу, що ліквідував звичай вирішення тяжб серед духовенства світськими судами
- Упорядкування стосунків з братствами: обмеження деяких з їхніх претензій, примус рахуватися з владою митрополита
- Підпорядкування владі митрополита й обмеження канонічними засобами шляхетських вольностей єпископів
- Послаблення негативного впливу права патронату на церковну організацію: вимоги чітко визначити права й обов'язки патронів, закріплення парафій за впливовими патронами із православної шляхти або братствами, відмова висвячувати на церковні посади негідних осіб, запропонованих патронами
- Упорядкування чернечого життя й організації монастирів: прийняття Київським Собором 1640 р. нового монастирського уставу
- Приділяв значну увагу розробці питань православної догматики. Написав «Євхарістіон або Требнік» (1646 р.), у якому визначилися догмати і обряди православної церкви, великий полемічний твір «Літос або камінь» (1644 р.), «Анфологіон або молитви і повчання душекорисні» (1636 р.)
- Митрополитом та його сподвижниками було підготовлено новий православний Катехізіс — «Православне ісповідання віри», що був затверджений Київським церковним собором 1640 р., а 1643 р. патріархами Константинопольським, Александрійським, Антіохійським та Ієрусалимським

Богдан Хмельницький

(27 грудня 1595 (6 січня 1596) — 27 липня (6 серпня) 1657)

Богдан-Зиновій Михайлович Хмельницький (1595 - 1657) - гетьман, державний діяч, полководець.

Богдан Хмельницький народився 25 грудня 1595 року в селі Суботів (одна з версій) в родині сотника чигиринського полку Михайла Хмельницького. Історики висувують різні версії про місце народження Богдана Хмельницького. Рід Хмельницьких - стародавній молдавський рід Люблінського воєводства.

Навчання Богдана Хмельницького почалося в київській братській школі, після закінчення якої він вступає в Єзуїтський колегіум в Ярославлі, і надалі продовжує навчання у Львові.

У 1620-1621 роках Богдан Хмельницький бере участь у польсько-турецькій війні, під час якої гине його батько, а він сам потрапляє в полон. Після двох років полону Хмельницькому вдається втекти (за іншими даними, був викуплений родичами). Після повернення до Суботова він записується в реєстрове козацтво.

Потім в біографії Хмельницького починається низка походів із запорожцями на турецькі міста. Під час повстання козаків 1630-1638 років ім'я Хмельницького згадується тільки один раз при підписанні договору про капітуляцію, який був написаний рукою Хмельницького (він був генеральним писарем у повсталих козаків) і підписаний ним та козацьким старшиною.

1635 за хоробрість був нагороджений золотою шаблею від польського короля Владислава IV. У 1644-1646 роках брав участь у війні Франції з Іспанією, командуючи більш ніж двохтисячним загоном козаків.

Скориставшись відсутністю Хмельницького, польський підстароста Чаплинський, напав на його хутір і пограбував його. Безплідні спроби шукати відплати на суді призвели до того що Хмельницький підняв козаків на бунт, які проголосили його гетьманом.

З 1648 року Хмельницький з чотирьохтисячним військом виступив проти поляків. Його перемоги над поляками викликали загальне повстання населення України проти поляків.

17 вересня 1651 року був укладений так званий Білоцерківський договір, дуже не вигідний для козаків. Після цього договору почалося масове переселення українського народу на території Російської імперії. Незабаром договір був порушений поляками.

8 січня 1654 в Переяславі була зібрана рада, на якій після промови Хмельницького, що указував на необхідність вибрати кого-небудь з чотирьох государів: султана турецького, хана кримського, короля польського чи царя російського і віддатися в його підданство. Народ підтримав ідею віддатися в підданство російському царю.

Помер Богдан Хмельницький 27 липня 1657 від інсульту. Похований у селі Суботіві, в побудованій ним самим кам'яної церкви, існуючої до теперішнього часу. Але після смерті забальзамоване і поховане тіло гетьмана зникло. Де саме воно знаходиться зараз, невідомо. Вчені припускають, що ймовірним місцем перепоховання праху Хмельницького може бути «Семидубова гора» у с. Івківці, що неподалік Суботова. Але доказів підтвердження поки що немає.

Історичне значення діяльності Б. Хмельницького

- Уперше впродовж XVI—XVII ст. спромігся об'єднати патріотичні сили навколо великої ідеї національного визволення
- Спрямував енергію народу на розбудову соборної держави та виборення незалежності
- Сформулював наріжні принципи державної ідеї, що стала знаменом у визвольних змаганнях українців упродовж наступних століть
- Завдяки гнучкій соціально-економічній політиці зумів провести державний корабель повз небезпечні «соціальні рифи» і запобігти вибуху громадянської війни
- Проводив послідовну і рішучу боротьбу проти стихії розбурханих мас і старшинського отаманства, за зміцнення централізації держави і встановлення у ній спадкового гетьманату
- Проявив себе блискучим полководцем, сформував боездатну, одну з кращих в Європі національну армію, прийняв статут «Статті про устрій Війська Запорозького», збагатив українське військове мистецтво, створив розвідку і контррозвідку
- Організував дипломатичну службу, яка забезпечила прорив на шляху до визнання Української козацької держави урядами інших країн, здобув у сучасників визнання як одного з найкращих тогочасних дипломатів

Петро Дорошенко

(14 травня 1627 — 19 листопада 1698)

Політика гетьмана П. Дорошенка (1665—1676 рр.)

П. Дорошенко був гетьманом Правобережної України після зречення П. Тетері. У 1668 р. об'єднав Лівобережжя, був проголошений гетьманом усєї України. У 1669 р. змушений повернутися на Правобережжя, щоб протистояти претендентові на гетьманську булаву П. Суховію, підтриманому кримськими татарами. На Лівобережжі залишився наказний гетьман Д. Многогрішний. За відсутності П. Дорошенка Д. Многогрішний був проголошений гетьманом Лівобережжя.

У 1669 р. уклав з Туреччиною союзний договір – так звані Корсунські статті.

У 1675 р. П. Дорошенко, розчарований союзництвом із Туреччиною, передав булаву кошовому Запорозької Січі І. Сіркові та присягнув на вірність московському цареві.

Основні заходи

